

УДК 657

Камінська І.М., к.е.н., доцент

Дорош В.Ю., к.е.н., доцент

Ковальчук А.Ю., бакалавр

Луцький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено та вдосконалено сучасні методичні підходи до комплексної та системної оцінки ефективності формування та використання активів підприємства. Проаналізовано й здійснено оцінку ефективності формування та використання активів на прикладі ПАТ «Теремно Хліб».

Ключові слова: активи підприємства, оборотні активи, необоротні активи, основні засоби, ефективність формування активів, ефективність використання активів.

Kaminska I., Dorosh V., Kovalchuk A.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF FORMATION AND USE OF ASSETS OF AN ENTERPRISE

The modern methodological approaches to complex and systematic evaluation of the efficiency of formation and use of enterprise assets are investigated and improved. The effectiveness of asset formation and utilization is analyzed and evaluated on the example of PJSC «Teremno Khlib».

Keywords: assets of an enterprise, current assets, noncurrent assets, fixed assets, efficiency of formation of assets, efficiency of use of assets.

Каминская И.Н., Дорош В.Ю., Ковальчук А.Ю.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АКТИВОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследованы и усовершенствованы современные методические подходы к комплексной и системной оценке эффективности формирования и использования активов предприятия. Проанализировано и осуществлено оценку эффективности формирования и использования активов на примере ОАО «Теремно Хлеб».

Ключевые слова: активы предприятия, оборотные активы, внеоборотные активы, основные средства, эффективность формирования активов, эффективность использования активов.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Комплексне дослідження ефективності формування і використання активів підприємства є об'єктивною необхідністю та важливим інструментом з'ясування сильних і слабких сторін в управлінні ними, що дозволяє визначати можливості та резерви поліпшення поточної ситуації та забезпечення економічного розвитку суб'єкта господарювання. Це зумовлено тим, що від ефективності процесів формування та використання активів загалом залежить ефективність діяльності будь-якого підприємства. Тому, задля досягнення максимально найкращих фінансово-економічних результатів діяльності підприємства та успішного його функціонування на ринку, необхідно систематично відстежувати, аналізувати й проводити оцінку ефективності формування і використання його активів [1, с. 357].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню теоретичних, методичних і прикладних засад формування та використання активів підприємства присвячені наукові публікації багатьох відомих іноземних і вітчизняних учених, серед яких варто виділити таких, як Базилінська О.Я., Бланк І.А., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Єрмошенко М.М., Ілляшенко С.М., Ковальов В.В., Коробов М.Я., Крамаренко Г.О., Лисевич С.Г., Люткіна А.В., Майборода О.Є., Мендрул О.Г., Мних Є.В., Поддєрьогін А.М., Подольська О.В., Слав'юк Р.А., Скоробогатова В.В.,

Чернецька С.А., Чемчикаленко Р.А., Шеремет А.Д., Цал-Цалко Ю.С. і багатьох інших. Разом з тим, як показало проведене дослідження зарубіжних та вітчизняних наукових праць з питань аналізу ефективності формування та використання активів підприємства, в економічній літературі хоча і наявна значна кількість напрацювань, проте відсутній чіткий і комплексний алгоритм оціночних дій у даному напрямі. Основним чином, вчені акцентують увагу на методичних підходах до аналізу відокремлено певних складових елементів активів підприємства, зосереджуючи увагу або на оборотних активах, або необоротних активах і то здебільшого в частині основних засобів.

Цілі статті. Основними цілями статті є дослідження і вдосконалення методичних підходів до комплексної та системної оцінки ефективності формування і використання активів підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оцінка ефективності формування і використання активів є дослідницьким процесом, одним із найважливіших напрямів оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства [2, с. 332], предметом якого є загалом виробничо-господарська діяльність підприємства, як результат формування і використання активів.

Активи підприємства варто розглядати як сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей суб'єкта господарювання у вартісному виразі, що формуються з власних і позичкових джерел фінансування, систематично поновлюються (відновлюються), обслуговуючи виробничо-господарський процес і забезпечуючи його безперервність задля досягнення економічних і соціальних вигід [3].

Мета оцінки ефективності формування і використання активів підприємства полягає у тому, щоб отримати максимально об'єктивні результати щодо рівня ефективності їх формування і використання, які слугуватимуть вихідною базою пошуку оптимальних та найбільш раціональних шляхів забезпечення економічного розвитку суб'єкта господарювання у коротко- і довгостроковій перспективі. Вказане визначає практичну значимість такої оцінки.

До основних завдань оцінки ефективності формування і використання активів підприємства належать: 1) встановлення достатності сформованих активів для забезпечення безперервного процесу виробництва та досягнення необхідних темпів економічного розвитку підприємства, а також виявлення потреби в залученні додаткових обсягів активів, чи доцільності їх вивільнення; 2) дослідження оптимальності і раціональності сформованої структури й складу активів, напрямів їх розподілу за видами діяльності; 3) дослідження правильності та доцільності вкладення фінансових ресурсів в активи; 4) дослідження ефективності використання активів, встановлення рівня їх віддачі при наявному рівні операційного й фінансового ризику; 5) виявлення ключових факторів позитивного і негативного впливу на ефективність формування та використання активів на підприємстві та причин їх виникнення; 6) ідентифікація і мобілізація резервів підвищення ефективності формування та використання активів; 7) своєчасна реакція керівництва на результати аналітичного дослідження з виявленням і розробкою найбільш доцільних майбутніх шляхів і методів підвищення ефективності формування та використання активів підприємства, нарощення їх вартості, підвищення конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання в цілому. Загалом зазначене дослідження дає змогу вчасно реагувати на несприятливі внутрішні та зовнішні фактори, які заважають нормальному функціонуванню підприємства [4]. При цьому така оцінка повинна здійснюватись через призму як короткострокової, так і довгострокової перспективи розвитку підприємства [5, с. 488].

Інформаційну базу оціночного дослідження повинні становити дані фінансової

звітності підприємства, зокрема, форми 1, 2, 3, 4, 5, а також дані аналітичного та синтетичного обліку й інша доступна інформація.

Оцінюючи ефективність формування і використання активів підприємства, доцільно керуватись такими принципами, як об'єктивність, своєчасність, системність, комплексність, точність, репрезентативність, зрозумілість і прозорість результатів.

Вдосконалюючи існуючі підходи [5, с. 488–489; 6], вважаємо, алгоритм комплексної оцінки ефективності формування і використання активів підприємства повинен охоплювати систему послідовних дій, яка зображена на рисунку 1.

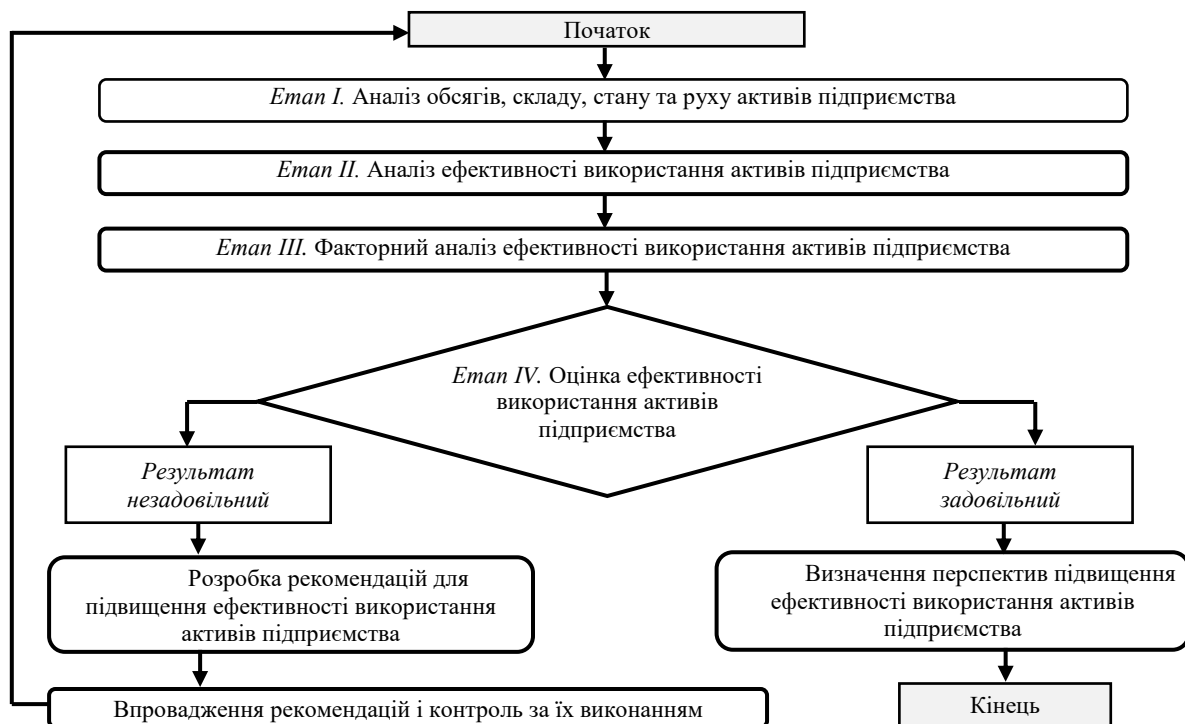

Рис. 1. Алгоритм оцінки ефективності формування і використання активів підприємства

З метою оцінки ефективності формування та використання активів, дослідники пропонують використовувати безліч аналітичних показників (табл. 1).

Таблиця 1.

Аналітичні показники оцінки ефективності формування та використання активів підприємства [7]

Показники	Автори						
	Буряк Л.Д.	Крамаренко Г.О.	Мних Є.В.	Поддєрьогін А.М.	Подольська О.В.	Слав'юк Р.А.	Цал-Цалко Ю.С.
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	+	-	-	+	-	+	-
Коефіцієнт покриття	-	-	-	-	-	+	-
Коефіцієнт зносу	+	+	+	+	+	-	+
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	-	+	-	-	-	+	+
Коефіцієнт придатності	+	+	+	+	+	-	+
Коефіцієнт оновлення	+	+	+	-	+	-	+
Коефіцієнт вибуття	+	+	+	-	+	-	+
Рентабельність активів	+	-	+	+	-	-	-
Фондоозброєність	-	-	-	-	+	-	-
Фондовіддача	-	-	-	-	+	-	-

Узагальнюючу оцінку ефективності формування та використання активів підприємства вчені пропонують проводити за показником економічної доданої вартості (EVA – Economic Value Added), оскільки він [5, с. 487]: 1) відображає економічні показники підприємства загалом із позиції як ефективності вкладення коштів (капіталу), так і правильності використання наявного потенціалу (активів); 2) має високу кореляцію з ринковою вартістю підприємства; 3) вирівнює інтереси як акціонерів, так і менеджерів бізнесу; 4) зрозумілий для вітчизняних та зарубіжних інвесторів; 5) є економічним показником, який поєднує витрати на формування активів (операційні витрати) з витратами, пов'язаними з володінням капіталом.

Проаналізуємо та проведемо оцінку ефективності формування та використання активів на прикладі ПАТ «Теремно Хліб» (м. Луцьк).

Етап I. Аналіз обсягів, складу, стану та руху активів підприємства. Проаналізуємо забезпеченість ПАТ «Теремно Хліб» активами, їх видовий склад та динаміку (табл. 2).

Таблиця 2.

Аналіз забезпеченості ПАТ «Теремно Хліб» активами, їх видовий склад і динаміка у 2016–2018 роках

Активи	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення			
				абсолютне		відносне, %	
				2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.	2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
1. Необоротні активи	34169	40184	83890	6015	43706	17,60	108,76
1.1. Нематеріальні активи (залишкова вартість)	79	69	57	-10	-12	-67	-2
1.2. Незавершені капітальні інвестиції	121	2974	1007	2853	-1967	2357,85	-66,14
1.3. Основні засоби (залишкова вартість)	32511	37141	82826	4630	45685	14,24	123,00
1.4. Інвестиційна нерухомість	1458	0	0	-1458	0	-100	-
2. Оборотні активи	18271	21753	28900	3482	7147	19,06	32,86
2.1. Виробничі запаси	6388	8021	10722	1633	2701	25,56	33,67
2.2. Готова продукція	123	146	1256	23	1110	18,70	760,27
2.3. Товари	378	272	131	-106	-141	-237	-35
2.4. Дебіторська заборгованість за продукцію	3904	7932	11829	4028	3897	103,18	49,13
2.5. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	21	272	8	251	-264	1195,24	-97,06
2.6. Дебіторська заборгованість за розрахункам за виданими авансами	4934	1711	2010	-3223	299	-65,32	17,48
2.7. Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	3	3	3	0	0	0	0
2.8. Інша поточна дебіторська заборгованість	995	1362	930	367	-432	36,88	-31,72
2.9. Готівка	508	1009	947	501,0	-62	98,62	-6,14
2.10. Рахунки в банках	980	940	982	-40	42	-4,08	4,47
2.11. Інші оборотні активи	37	85,0	82,0	48	-3	129,73	-3,53
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0	0	0	0	-	-
<i>Всього</i>	<i>52440</i>	<i>61937</i>	<i>112800</i>	<i>9497</i>	<i>50863</i>	<i>18,11</i>	<i>82,12</i>

Активи підприємства в аналізованому періоді зросли на 18,11% у 2017 році і на 82,12% у 2018 році, що засвідчує позитивні зрушення у його роботі. Це було обумовлене підвищенням обсягів як необоротних активів, так і оборотних активів. У складі активів підприємства за обсягами домінували основні засоби, виробничі запаси та дебіторська заборгованість за продукцію. Значні обсяги виробничих запасів і основних засобів негативно впливали на рівень мобільності підприємства. Проте, такий

склад і структура активів ПАТ «Теремно Хліб» цілком відображає особливості організації активів суб'єктів господарювання хлібопекарської сфери.

Для детального аналізу активів ПАТ «Теремно Хліб», проаналізуємо забезпеченість різноманітними їх видами (табл. 3).

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

1) у складі активів підприємства основні їх обсяги формували необоротні активи, обсяги яких за 2016–2018 роки підвищились у понад 2 рази, тобто досліджуване підприємство розширювало свою матеріально-технічну базу та здійснювало технічне переозброєння. Необоротні активи у структурі активів ПАТ «Теремно Хліб» становили відповідно 65,16%, 64,88% і 74,37% (рис. 2). Очевидно, що зменшення частки оборотних активів у 2018 році негативно вплинуло на показники ліквідності підприємства;

2) обсяги активів у нематеріальній формі були незначними в аналізованому періоді та їх частка у структурі не перевищувала 0,11%. Найбільші обсяги спостерігались активів у матеріальній формі (понад 78%). Частка фінансових активів зменшилась з 21,63% у 2016 році до 14,81% у 2018 році (рис. 3);

Таблиця 3.

Аналіз забезпеченості ПАТ «Теремно Хліб» різними видами активів

Різновиди активів	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення			
				абсолютне		абсолютне	
				2017 р./2016 р.	2018 р./2017 р.	2017 р./2016 р.	2018 р./2017 р.
<i>1. За економічним змістом</i>							
1.1. Оборотні активи	18271	21753	28900	3482	7147	19,06	32,86
1.2. Необоротні активи	34169	40184	83890	6015	43706	17,60	108,76
<i>2. За формою функціонування</i>							
2.1. Нематеріальні активи	79	69	57	-10	-12	-12,66	-17,39
2.2. Матеріальні активи	41016	48639	96034	7623	47395	18,59	97,44
2.3. Фінансові активи	11345	13229	16709	1884	3480	16,61	26,31
<i>3. Залежно від методів планування та регулювання</i>							
3.1. Найліквідніші активи	1488	1949	1929	461	-20	30,98	-1,03
3.2. Активи, що швидко реалізуються	9857	11280	14780	1423	3500	14,44	31,03
3.3. Активи, що повільно реалізуються	6926	8524	12191	1598	3667	23,07	43,02
3.4. Активи, що важко реалізуються	34169	40184	83900	6015	43716	17,60	108,79
<i>4. За джерелами формування</i>							
4.1. Активи сформовані за рахунок власного капіталу	13628	13708	59692	80	45984	0,59	335,45
4.2. Активи сформовані за рахунок довгострокових зобов'язань і забезпечень	12965	617	154	-12348	-463	-95,24	-75,04
4.3. Активи сформовані за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень	25847	47612	52954	21765	5342	84,21	11,22
<i>5. За характером фінансових джерел формування</i>							
5.1. Валові активи	13628	13708	59692	80	45984	0,59	335,45
5.2. Чисті активи	38812	48229	53108	9417	4879	24,26	10,12
<i>6. За характером участі в різних видах діяльності</i>							
6.1. Операційні активи	50861	58963	111783	8102	52820	15,93	89,58
6.2. Інвестиційні активи	1579	2974	1017	1395	-1957	88,35	-65,80
<i>7. Залежно від місця використання</i>							
7.1. Активи, що використовуються всередині підприємства	33219	41193	84837	7974	43644	24,00	105,95
7.2. Активи, що використовуються за межами підприємства	19221	20744	27963	1523	7219	7,92	34,80
<i>Всього</i>	<i>52440</i>	<i>61937</i>	<i>112800</i>	<i>9497</i>	<i>50863</i>	<i>18,11</i>	<i>82,12</i>

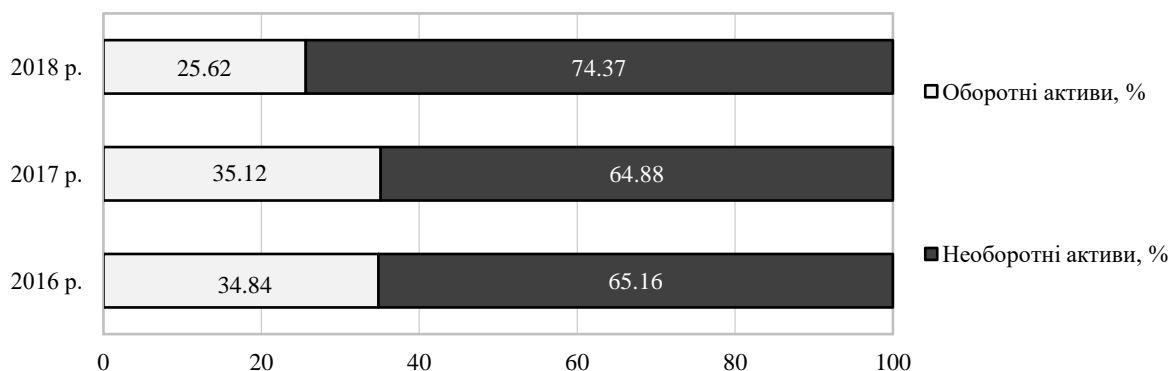

Рис. 2. Структура активів ПАТ «Теремно Хліб» за економічним змістом

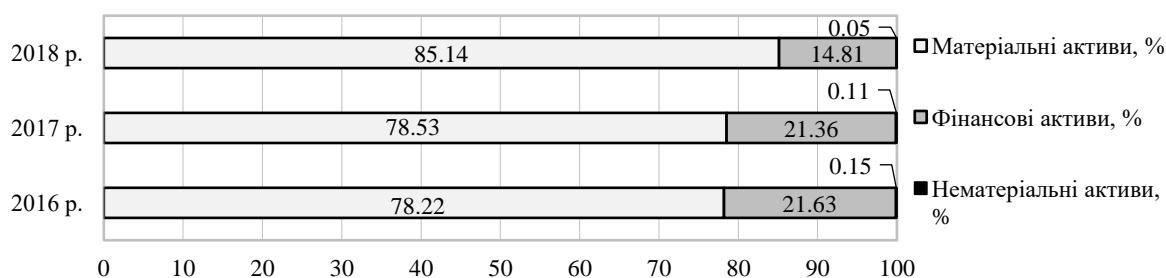

Рис. 3. Структура активів ПАТ «Теремно Хліб» за формою функціонування

3) обсяги найліквідніших активів були найменшими та їх частка у структурі активів становила відповідно 2,84%, 3,15% і 1,71% (рис. 4). Найбільшу частку становили активи, що важко реалізуються.

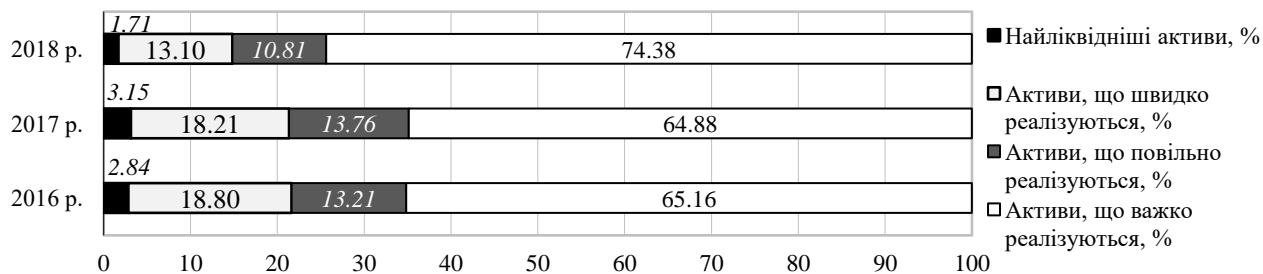

Рис. 4. Структура активів ПАТ «Теремно Хліб» за рівнем ліквідності

Щороку відмічалась недостатність найліквідніших активів (табл. 4). Нестача таких активів теоретично компенсувалась надлишком активів за іншими групами.

Таблиця 4.

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «Теремно Хліб»

Актив	Тис. грн.			Пасив	Тис. грн.			Платіжний залишок (нестача), тис. грн.		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.		2016 р.	2017 р.	2018 р.	2016	2017	2018
Найліквідніші активи (А1)	1488	1949	1929	Негайні пасиви (П1)	18593	32507	38637	-17105	-30558	-36708
Активи, що швидко реалізуються (А2)	9857	11280	14780	Короткострокові пасиви (П2)	7254	15105	14317	2603	-3825	463
Активи, що повільно реалізуються (А3)	6926	8524	12191	Довгострокові пасиви (П3)	12965	617	154	-6039	7907	12037
Активи, що важко реалізуються (А4)	34169	40184	83900	Постійні пасиви (П4)	13628	13708	59692	20541	26476	24208
<i>Баланс</i>	<i>52440</i>	<i>61937</i>	<i>112800</i>	<i>Баланс</i>	<i>52440</i>	<i>61937</i>	<i>112800</i>	-	-	-

4) у 2018 році у понад 3 рази збільшились обсяги активів, сформованих за рахунок

власного капіталу та їх обсяги були найбільшими у складі активів підприємства (рис. 5). Така їх динаміка позитивно вплинула на рівень фінансової стійкості підприємства. Активи сформовані за рахунок довгострокових зобов'язань і забезпечень у 2016 році становили 24,72%, у наступні два роки їх частка зменшилась відповідно до 1,00% і 0,14%. Активи сформовані за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень у 2016 році становили 49,29%, у 2017 році – 76,87%, а у 2018 році – 46,95%;

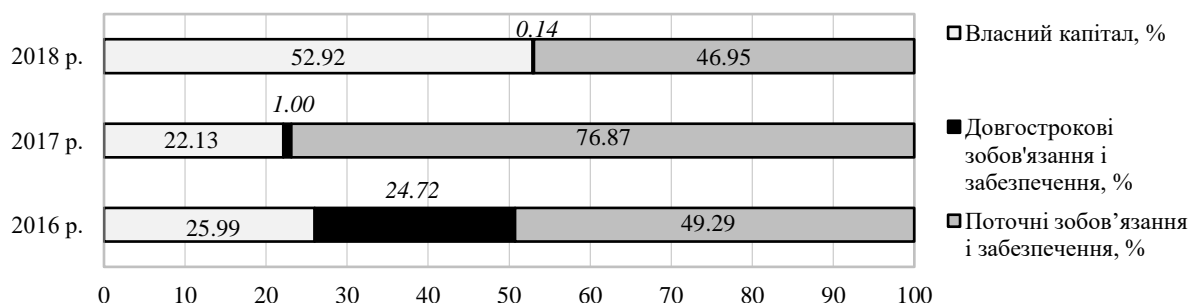

Рис. 5. Структура джерел формування активів ПАТ «Теремно Хліб»

5) обсяги валових активів у 2016 і 2017 роках були у понад 3 рази меншими за обсяги чистих активів, однак у 2018 році вони становили 52,92% усіх активів (рис. 6);

6) обсяги операційних активів домінували у структурі активів підприємства і за роками становили не менше 95% (рис. 7);

7) активи, що використовуються всередині підприємства, у досліджуваному періоді зростали й домінували у структурі активів підприємства (рис. 8).

Таким чином, на основі проведеного аналізу забезпеченості ПАТ «Теремно Хліб» активами, їх складу, структури та динаміки, можемо стверджувати, що підприємство недостатньо ефективно їх формує і це негативно впливає на його платоспроможність, ліквідність, майновий і загалом фінансовий стан.

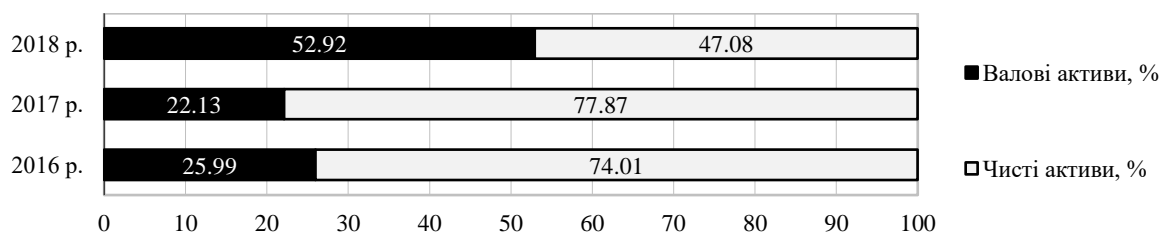

Рис. 6. Структура активів ПАТ «Теремно Хліб» за характером фінансових джерел формування у 2016–2018 роках

Рис. 7. Структура активів ПАТ «Теремно Хліб» за характером участі в різних видах діяльності у 2016–2018 роках

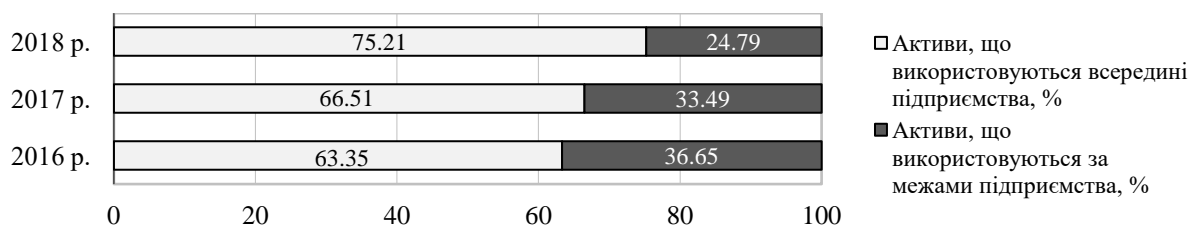

Рис. 8. Структура активів ПАТ «Теремно Хліб» за характером участі в різних видах діяльності у 2016–2018 роках

Етап II. Аналіз ефективності використання активів. Насамперед, проаналізуємо ефективність використання нематеріальних активів ПАТ «Теремно Хліб» (табл. 5).

На основі проаналізованих показників можемо зробити такі висновки щодо ефективності використання нематеріальних активів ПАТ «Теремно Хліб»: 1) залишкова вартість нематеріальних активів щороку зменшувалась; 2) підприємство не нарощувало нематеріальні активи у аналізованому періоді; 3) вибуття нематеріальних активів з балансу підприємства відбулось лише у 2018 році; 4) роль нематеріальних активів щороку зменшувалась, адже їх частка у вартості необоротних активів, зокрема, і активів в цілому за роками зменшувалась; 5) рівень зносу нематеріальних активів у 2016 році становив 0,18, а до 2018 року – підвищився до 0,37 та відповідно рівень їх придатності зменшився з 82% до 63% у 2016–2018 роках, що задовольняє рекомендовані значення цих показників; 6) щорічно підвищувався рівень віддачі нематеріальних активів, зокрема, у 2017 році – на 27,32% і у 2018 році – на 36,32%; 7) рентабельність нематеріальних активів, розрахована за валовим прибутком динамічно зростала у результаті підвищення обсягів валового прибутку з кожним роком; 8) обсяги чистого прибутку на 1 грн нематеріальних активів у 2017 році зменшились у понад 15 разів, але у 2018 році – підвищилась у понад 50 разів. Таким чином, можна стверджувати про підвищення ефективності використання нематеріальних активів на досліджуваному підприємстві.

Таблиця 5.

Аналіз ефективності використання нематеріальних активів

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення			
				абсолютне		відносне, %	
				2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.	2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
1. Залишкова вартість нематеріальних активів, тис. грн.	79	69	57	-10	-12	-12,66	-17,39
2. Первісна вартість нематеріальних активів, тис. грн.	96	96	90	0	-6	0,00	-6,25
3. Знос, тис. грн.	17	27	33	10	6	58,82	22,22
4. Питома вага нематеріальних активів у необоротних активах, %	0,23	0,17	0,07	-0,06	-0,10	-25,73	-60,43
5. Питома вага нематеріальних активів у активах, %	0,15	0,11	0,05	-0,04	-0,06	-26,05	-54,64
6. Введено нематеріальних активів, тис. грн.	0	0	0	0	0	-	-
7. Виведено нематеріальних активів, тис. грн.	0	0	6	0	6	-	-
8. Коефіцієнт зносу нематеріальних активів (п.3/п.2)	0,18	0,28	0,37	0,10	0,09	58,82	30,37
9. Коефіцієнт придатності нематеріальних активів (п.1/п.2)	0,82	0,72	0,63	-0,10	-0,09	-12,66	-11,88
10. Коефіцієнт виведення нематеріальних активів	0,00	0,00	0,11	0,00	0,11	-	-
11. Віддача нематеріальних активів, грн./грн.	2312	2943	4013	631	1069	27,32	36,32
12. Валовий прибуток на 1 грн нематеріальних активів, грн.	808	1176	1589	368	414	45,54	35,20
13. Чистий прибуток на 1 грн нематеріальних активів, грн.	17,6	1,15	59,7	-16,44	58,54	93,41	5090

Іншим елементом необоротних активів підприємства є основні засоби. Зупинимось на аналізі ефективності їх використання (табл. 6).

Таблиця 6.
Аналіз ефективності використання основних засобів ПАТ «Теремно Хліб» у 2016–2018 роках

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення			
				абсолютне		відносне, %	
				2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.	2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
1. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	32511	37141	82826	4630	45685	14,24	123,00
2. Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	71811	72445	219324	634	146879	0,88	202,75
3. Знос, тис. грн.	39300	35304	136498	-3996	101194	-10,17	286,64
4. Питома вага основних засобів у необоротних активах, %	95,15	92,43	98,73	-2,72	6,30	-	-
5. Питома вага основних засобів у активах, %	62,00	59,97	73,43	-2,03	13,46	-	-
6. Залишкова вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	15338	18025	57846	2687	39821	17,52	220,92
7. Питома вага активної частини основних засобів у вартості основних засобів, %	47,18	48,53	69,84	1,35	21,31	-	-
8. Залишкова вартість пасивної частини основних засобів, тис. грн.	17173	19116	24980	1943	5864	11,31	30,68
9. Питома вага пасивної частини основних засобів у вартості основних засобів, %	52,82	51,47	30,16	-1,35	-21,31	-	-
10. Вартість введених основних засобів, тис. грн.	2719	14406	159280	11687	144874	429,83	1005
11. Вартість основних засобів, що вибули, тис. грн.	541	393	1692	-148	1299	-27,36	330,53
12. Коефіцієнт зносу основних засобів (п.3/п.2)	0,55	0,49	0,62	-0,06	0,14	-10,95	27,71
13. Коефіцієнт придатності основних засобів (п.1/п.2)	0,45	0,51	0,38	0,06	-0,14	13,24	-26,34
14. Коефіцієнт введення основних засобів	0,08	0,39	1,92	0,30	1,54	363,78	395,80
15. Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,02	0,01	0,02	-0,01	0,01	-36,41	93,06
16. Фондозбросність, тис. грн./особу	65,28	74,58	167,66	9,30	93,08	14,24	124,81
17. Техноозбросність, тис. грн./особу	30,80	36,19	117,10	5,40	80,90	17,52	223,52
18. Фондовіддача основних засобів, грн./грн.	5,62	5,47	2,76	-0,15	-2,71	-2,66	-49,50
19. Фондомісткість, грн./грн.	0,18	0,18	0,36	0,00	0,18	2,73	98,03
20. Фондовіддача активної частини основних засобів, грн./грн.	11,91	11,27	3,95	-0,64	-7,31	-5,37	-64,91
21. Рентабельність основних засобів за валовим прибутком, %	196,39	218,49	109,40	22,09	-109,08	-	-
22. Рентабельність основних засобів за чистим прибутком, %	4,28	0,22	4,11	-4,06	3,89	-	-

Слідують такі висновки: 1) у 2016–2018 роках підприємство наростило обсяги основних засобів на 14,24% і 123% відповідно; 2) основні засоби формували основну частину необоротних активів підприємства (понад 92%); 3) питома вага основних засобів у вартості активів підприємства у 2016 році становила 62,00%, а у 2018 році – підвищилась до 73,43%; 4) питома вага активної частини основних засобів за роками збільшувалась, тобто їх структура була прогресивною; 5) щороку вводилось основних засобів більше, а ніж виводилось; 6) зношеність основних засобів у 2016 році становила 55%, у 2017 році – 49%, а у 2018 році – 62%, тому рівень їх придатності відповідно за роками становив 45%, 51% і 38%; 6) фондовіддача основних засобів підприємства за роками знижувалась (рис. 10), а фондомісткість підвищувалась, тобто з кожним роком ПАТ «Теремно Хліб» вкладало більше коштів на основні засоби задля виробництва певного обсягу продукції; 7) фондовіддача активної частини основних засобів за роками також зменшувалась; 8) рентабельність основних засобів, розрахована за валовим прибутком, у 2016–2018 роках становила відповідно 196,39%, 218,49% і 109,40%;

9) рентабельність основних засобів, розрахована за чистим прибутком, у 2016 році дорівнювала 4,28%, у 2017 році зменшилась на 4,06%, а у 2018 році – підвищилась на 3,89%. Так, згідно проведеного аналізу, можна стверджувати про те, що у товариства «Теремно Хліб» ефективність використання основних засобів

знижувалась в досліджуваному періоді та для підприємства нагальною є потреба оновлення своєї матеріально-технічної бази, високий рівень зношеності якої унеможливило максимізацію кінцевих результатів.

Проаналізуємо ефективність використання оборотних активів ПАТ «Теремно Хліб» у 2016–2018 роках за показниками, наведеними в таблиці 7.

Таблиця 7.

Аналіз ефективності використання оборотних активів ПАТ «Теремно Хліб» 2016–2018 роках

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення			
				абсолютне, (+/-)		відносне, %	
				2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.	2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
1. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	182654	203123	228742	20469	25619	11,21	12,61
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	118805	121975	138129	3170	16154	2,67	13,24
3. Середній залишок оборотних активів, тис. грн.	22050	20012	25327	-2038	5315	-9,24	26,56
4. Кількість днів періоду, що аналізується	360	360	360	0	0	-	-
5. Середній залишок запасів, тис. грн.	6514	7664	10274	1150	2610	17,65	34,06
6. Чистий прибуток, тис. грн.	1391	80	3403	-1311	3323	-94,25	4153
7. Середній залишок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис. грн.	7873	5918	9881	-1955	3963	-24,83	66,96
8. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, обертів (п.1/п.3)	8,28	10,15	9,03	1,87	-1,12	22,53	-11,02
9. Тривалість одного обороту оборотних активів, днів (п.4/п.8)	43,46	35,47	39,86	-7,99	4,39	-18,39	12,38
10. Коефіцієнт завантаження оборотних активів (1/п.8)	0,12	0,10	0,11	-0,02	0,01	-18,39	12,38
11. Рентабельність (+), збитковість (-) оборотних активів за чистим прибутком, % (п.6/п.3×100)	6,31	0,40	13,44	-5,91	13,04	-	-
12. Коефіцієнт оборотності запасів, обертів (п.2/п.5)	18,24	15,92	13,44	-2,32	-2,47	-12,74	-15,52
13. Тривалість одного обороту запасів, днів (п.4/п.12)	19,74	22,62	26,78	2,88	4,16	14,60	18,38
14. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, обертів (п.1/п.7.)	23,20	34,32	23,15	11,12	-11,17	47,94	-32,55
15. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів (п.4/п.14)	15,52	10,49	15,55	-5,03	5,06	-32,41	48,26
16. Тривалість операційного циклу, днів (п.13+п.15)	35,26	33,11	42,33	-2,15	9,22	-6,09	27,84
17. Власний оборотний капітал, тис. грн.	58	327	2	269	-325	463,79	-99,39
18. Співвідношення клієнтської дебіторської і кредиторської заборгованостей	0,28	0,31	0,45	0,03	0,14	9,80	46,12
19. Приріст прибутку за рахунок зміни оборотності оборотних активів, тис. грн.	115	313	-9	198	-322	172,53	-102,81

Результати проведеного аналізу засвідчили: 1) пришвидшення оборотності оборотних активів у 2017 році на 22,53% та сповільнення у 2018 році на 11,02%; 2) тривалість одного обороту оборотних активів у 2017 році зменшилась на 7,99 днів (-18,39%), а у 2018 році – підвищилась на 4,39 днів (+12,38%); 3) для одержання 1 грн виручки витрачалось у 2016 році 12 коп. оборотних активів, у 2017 році – 10 коп., а у 2018 році – 11 коп., як показав коефіцієнт завантаження оборотних активів; 4) сповільнення оборотності запасів у 2017 році на 12,74% та її у 2018 році – ще на 15,52%; 5) пришвидшення оборотності дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2017 році на 47,94% та її сповільнення у 2018 році на 32,55%, а тому відповідно тривалість одного її обороту у 2017 році зменшилась на 5,03 дні (-32,41%), а у 2018 році – підвищилась на 5,06 днів (+48,26%); 6) скорочення тривалості операційного циклу на 2,15 днів (-6,09%) у 2017 році та його збільшення на 9,22 дні

(+27,84%) у 2018 році; 7) зменшення рівня рентабельності оборотних активів у 2016 році на 5,91% та його підвищення на 13,04% у 2018 році; 8) у 2016–2018 роках на 1 грн оборотних активів припадало відповідно 6,31 коп., 0,40 коп. і 13,44 коп. чистого прибутку; 9) достатність власного оборотного капіталу в аналізованому періоді; 10) прискорення оборотності оборотних активів у 2016 і 2017 роках, що спричинило приріст прибутку відповідно в сумі 115 тис. грн і 313 тис. грн., проте, у 2018 році сповільнення оборотності оборотних активів викликало зменшення суми прибутку підприємства на 9 тис. грн. Отже, загалом ПАТ «Теремно Хліб» найефективніше використовувало оборотні активи у 2017 році.

Етап III. Факторний аналіз ефективності використання активів підприємства. З'ясуємо причини динаміки розглянутих основних показників ефективності використання активів ПАТ «Теремно Хліб», здійснивши факторний їх аналіз (табл. 8).

Таблиця 8.

Результати факторного аналізу основних показників ефективності використання активів

Результуючі показники	Фактори впливу	Рівень впливу факторів	
		2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
Віддача нематеріальних активів, грн./грн.	Обсяг реалізованої продукції	259,10	371,29
	Залишкова вартість нематеріальних активів	372,63	697,92
Віддача основних засобів, грн./грн.	Обсяг реалізованої продукції	0,63	0,69
	Залишкова вартість основних засобів	-0,78	-3,40
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Обсяг реалізованої продукції	0,93	1,28
	Середній залишок оборотних активів	0,94	-2,40

Етап IV. Оцінка ефективності формування та використання активів. У таблиці 9 проаналізовано результати функціонування ПАТ «Теремно Хліб» у 2016–2018 роках на відповідність «золотому правилу» економіки підприємства, яке диктує умови підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, вкладених у активи. Лише у 2016 році підприємство функціонувало дотримуючись всіх вимог «золотого правила» економіки, адже темпи росту його прибутку перевищували темпи росту обсягів реалізації продукції, які в свою чергу перевищували темпи росту активів.

Таблиця 9.

Аналіз функціонування ПАТ «Теремно Хліб» на відповідність «золотому правилу» економіки підприємства

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Зміна, %	
				2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
Темп зростання прибутків (T_1)	389,64	5,75	4253,75	-383,88	4248,00
Темп зростання обсягів реалізації продукції (T_2)	118,18	111,21	112,61	-6,98	1,41
Темп зростання активів (T_3)	112,87	118,11	182,12	5,24	64,01
«Золоте правило» економіки підприємства: $T_1 > T_2 > T_3$	Дотримання всіх умов	Недотримання умов	Дотримання лише однієї умови: $T_1 > T_2$	-	-

З метою узагальнення проведеного аналізу й інтегральної оцінки ефективності використання активів ПАТ «Теремно Хліб», розрахуємо показник економічної доданої вартості (EVA) у таблиці 10.

Динаміка розрахункового показника EVA та його співвідношення щодо обсягу активів ПАТ «Теремно Хліб» відображено на рисунку 9.

Розрахунок EVA (за методикою Терещенко О.О., Стецько М.В. [8])

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	% приросту	
				2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (ЧД)	182654	203123	228742	11,21	12,61
Собівартість реалізованої продукції (СВ)	118805	121975	138129	2,67	13,24
Інші витрати (ІВ)	20	3467	535	17235	-84,57
Інші операційні витрати (ІОВ)	6319	6051	3862	-4,24	-36,18
Інші операційні доходи (ІОД)	3565	6750	3911	89,34	-42,06
Необоротні активи без фінансових інвестицій (НА)	34169	40184	83890	17,60	108,76
Довгострокові зобов'язання (безоплатні) (ДЗ)	1412	1188	0	-15,86	-100,00
Робочий капітал або власні оборотні кошти (ВОК)	-20541	-26476	-24198	28,89	-8,60
$EVA = (ЧД - СВ - ІВ - ІОВ + ІОД) - (НА - ДЗ + ВОК) \times WACC$	55179	71361	75027	29,33	5,14

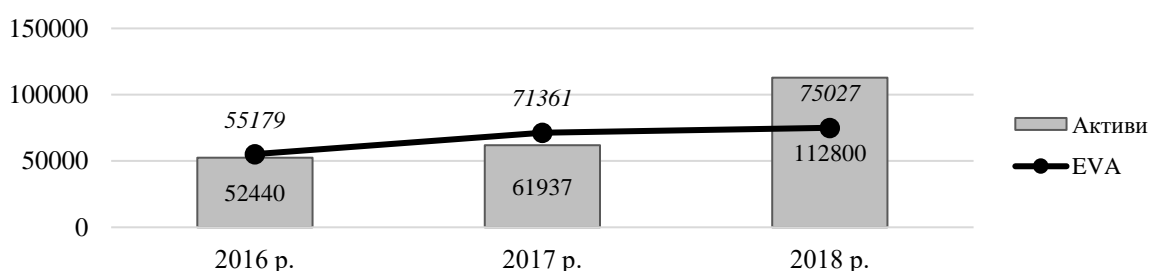

Рис. 9. Динаміка та співвідношення розрахункового показника EVA з обсягами активів ПАТ «Теремно Хліб»

Показник EVA у досліджуваному періоді підвищувався, зокрема, на 29,33% у 2017 році та на 5,14% у 2018 році. Позитивна динаміка даного показника дозволяє зробити узагальнюючий висновок про загальну ефективність використання активів на досліджуваному підприємстві та водночас сповільнення темпів її росту в 2018 році. У 2018 році показник EVA, на жаль, був меншим за обсяги активів підприємства.

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволило удосконалити методичні підходи до оцінки ефективності використання оборотних активів підприємства, що слугують важливим інструментом забезпечення ефективного управління ними в поточному періоді й досягнення вигід у майбутньому.

Список бібліографічного опису:

1. Каціман С.О., Шаманська О.І. Вдосконалення системи управління активами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 357–361.
2. Чернецька С.А. Аналіз активів підприємства. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 3. С. 332–336. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald_en/content/download/archive/2013/v3/NV-2013-V3_59.pdf (дата звернення 15.04.2019).
3. Камінська І.М., Дорош В.Ю., Ковальчук А.Ю. Активи підприємства: морфологічний аналіз категорії, склад та класифікація // *Економічний форум: науковий журнал*. – 2019. – № 3. – С. 136–143. – Режим доступу: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/ekonomichnyi_forum_vipusk_no32019_2.pdf (дата звернення 10.07.2019).
4. Чернецька С.А. Значення аналізу активів підприємства. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92982/39-Chernetskaya.pdf?sequence=1> (дата звернення 15.04.2019).
5. Чемчикаленко Р.А., Майборода О.Є., Люткина А.В. Оцінка ефективності управління активами та пасивами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. №11. С. 485–489. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/78.pdf (дата звернення 15.04.2019).
6. Базиліська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
7. Лисевич С.Г., Д'яченко К.О. Оцінка стану активів підприємства та управління ними. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки*. 2013. 1 (6). С. 206–210. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/206.pdf> (дата звернення 15.04.2019).
8. Терещенко О.О., Стецько М.В. Системи показників у концепції фінансового контролю у сфері бізнесу. *Фінанси України*. 2013. № 11. С. 66–83.

References:

1. Katsiman, S. O., Shamanska, O. I. (2017). Vdoskonalennia systemy upravlinnia aktyvamy pidpriemstva [Improvement of the system of management of activities of the enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of Economics*, 20, 357–361. [in Ukrainian].
2. Chernetska, S. A. (2013). Analiz aktyviv pidpriemstva [Analysis of enterprise assets]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Chernivtsi Trade and Economics Institute. Economics*, 3, 332–336. Retrieved from http://chtei-knteu.cv.ua/herald_en/content/download/archive/2013/v3/NV-2013-V3_59.pdf [in Ukrainian].
3. Kaminska, I. M., Dorosh, V. Yu., Kovalchuk, A. Yu. (2019). Aktyvy pidpriemstva: morfologichnyi analiz katehorii, sklad ta klasyfikatsiia [Assets of an enterprise: morphological analysis of category, composition and classification]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*, 3, 136–143. Retrieved from http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/ekonomichnyi_forum_vipusk_no32019_2.pdf [in Ukrainian].
4. Chernetska, S. A. (2013). Znachennia analizu aktyviv pidpriemstva [The role of analysis of enterprise assets]. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92982/39-Chernetskaya.pdf?sequence=1>. [in Ukrainian].
5. Chemchukalenko, R. A., Maiboroda, O. Ye., Liutkina, A. V. (2017). Otsinka efektyvnosti upravlinnia aktyvamy ta pasyvyamy pidpriemstva [Evaluating the effectiveness of asset and liability management enterprises]. *Ekonomika i suuspilstvo – Economy and Society*, 11, 485–489. Retrieved from http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/78.pdf. [in Ukrainian].
6. Baziliska, O. Ya. (2009). *Fynansovy analiz: teoriia ta praktyka [Financial analysis: theory and practice]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [Educational Literature Center]. [in Ukrainian].
7. Lysevyuch, S. H., Diachenko, K. O. (2013). Otsinka stanu aktyviv pidpriemstva ta upravlinnia nymy [Assessment and management of the assets of the enterprise]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific work of Poltava State Agrarian Academy. Economics*, 1 (6), 206–210. Retrieved from <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/206.pdf>. [in Ukrainian].
8. Tereshchenko, O. O., Stetsko, M. V. (2013). Systemy pokaznykiv u kontseptsii finansovoho kontrolinhu u sferi biznesu [Systems of indicators in the concept of financial controlling in the field of business]. *Fynansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, 66–83. [in Ukrainian].

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-30>